

Journal of Philosophical Investigations

Journal of Philosophical Investigations

Print ISSN: 2251-7960 Online ISSN: 2423-4419

Homepage: <https://philosophy.tabrizu.ac.ir>

University of Tabriz

The Meanings and Functions of Contradiction in Simon Weil's Thought

Mostafa Mousavi-Azam

Assistant Professor, Department of Philosophy, Yasouj University, Yasouj, Iran. Email: Mostafa.mousavi64@gmail.com

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received 23 June 2024

Received in revised form 23 August 2024

Accepted 01 January 2025

Published online 21 March 2025

Keywords:

Simon V., Contradiction, Conflict, Heterogeneity, Mystery, Reading, Metatext

ABSTRACT

Philosophers' confrontation with contradiction is so fundamental and important that it has been a trend in the history of philosophy. Simone Weil is one of the philosophers who has a different view on the problem of contradiction. The main issue of this research is the concept of contradiction in Simon Weil's thought and explaining its role in her thought system. We can find three meanings of contradiction in Simon Way's thought. We can find three meanings of contradiction in Simon Weil's thought. First, The Contrary between things in such a way that the cognitive faculty confronts it, prompting a person to re-plan his thoughts. Second, Incommensurate between two things that do not have any common rational criteria. Third, where the most accurate application of intelligence leads to a dead end, which is named as a Mystery. Each of the meanings of contradiction can somehow play a constructive role in the growth and excellence of man and act as the logic of thinking and the gate to reach the truth. In the end, Simon considers contradiction as a mediator (metaxu) that connects the natural to the supernatural and leads to a harmony and coherence in the world. The purpose of this research is a systematic presentation of the concept and role of contradiction in Simon Weil's intellectual system with a descriptive and analytical perspective.

Cite this article: Mousavi-Azam, M. (2025). The Meanings and Functions of Contradiction in Simon Weil's Thought. *Journal of Philosophical Investigations*, 19 (50), 135-152. <https://doi.org/10.22034/jpiut.2025.62230.3795>

© The Author(s).

Publisher: University of Tabriz.

Extended Abstract

Introduction

The meanings of contradiction in Simone Weil's thought and its analysis in his mystical-philosophical thought is the leading issue in this paper. The difficulty of this research is that although the idea of contradiction played a central role in Simone Weil's thought, she did not deal with the semantics of contradiction and its place in her intellectual geometry in a coherent and systematic way, and this aim should be realized by searching throughout her works. The author is trying to achieve this aim with a descriptive-analytical approach; hence, the empathetic and phenomenological view has priority over the critical view. Achieving this aim, in addition to being necessary for understanding Simone Weil's intellectual system; it can be useful in better understanding the contradictions in intellectual and mystical traditions all around the world.

Simone Weil and Contradiction

The meaning of contradiction is obvious in the eyes of logicians, philosophers or mathematicians, a statement that applies in this regard is meaningless; because it proves two contradictory propositions at the same time. That is, P cannot be both Q and $\sim Q$ at the same time, and a false statement cannot be concluded from a true statement. Like most philosophers, logicians and mathematicians, Simone Weil accepts the principle of non-contradiction in the same logical way, and does not spend much time discussing it. Instead, we see the use of contradiction by her in another way, which includes any kind of difference between two thoughts or two views. In this regard, the contradiction for him is not only the human's inability to acknowledge this conditional statement: " $P \rightarrow Q$ " but also " P and $\sim Q$ ". Contrary, *Incommensurate* and *mysterious things*. Therefore, Simone Weil uses the word contradiction in a way equivalent to other words such as *contrast*, *Incommensurateness* and *mystery*.

Simone Weil sees contradiction, in all its three meanings, as a valuable tool for the advancement of human spirit and knowledge. Contradiction in the meaning of contrast is therefore necessary; which shows well the fact that the world is something beyond the small size of human thought. Humans understand everything based on predictable assumptions and placed *self* at the center of everything; but by seeing the contradiction in this meaning, they realize that the human *self* lacks any centrality and makes them aware of its insignificance and limitations. Contradiction in the meaning of *incommensurateness* leads man to search for a much higher and more complete connection in the understanding of the world. Humans face contradictions (in the sense of *Incommensurate* things) many times; but either we ignore them or we only solve them at their own level, which ultimately does not solve our problem. The contradiction in the meaning of mystery is realized when a person comes to the understanding that the ultimate unity of all things lies in the Lord as a mystery, not in the sense that this ultimate unity is incomprehensible; but in the sense that it is beyond intelligence and thinking. The use of mystery is correct when the intelligence at the extremity of logic leads to a dead end and contradiction. What brings a person to the correct meaning of the mystery is the contradiction.

Contradiction in all its meanings is considered to be the basis of Simon Weil's mysticism and spiritual metaphysics. In order to better explain this point, Simone Weil uses Plato's idea and considers contradiction as a mediator (*metaxu*) that connects the *natural* to the *supernatural* in order to achieve a harmony and coherence. We should not ignore the role of intelligence and attention as the valuable tool of contradiction, which requires a separate and detailed research.

Conclusion

Contrary to the custom of philosophers who avoid contradiction and consider it synonymous with the falsity of a claim or statement, Simone Weil considers it an opportunity for a person to face his existential situation and challenge it, and a gateway to enter the real world. In Simon Weil's view, another kind of change in the approach to the problem of contradiction can be seen, and that is just raising the contradiction in the existential and epistemological framework of human. The denial of contradiction as a general principle in Aristotle's view and the realization of contradiction as an all-encompassing rule in the heart of all phenomena in Hegel's belief are set aside in Simon Weil's thought system. Simone Weil defines the contradiction in the form of "relationship", a relationship in which one side is always human, and the other side is everything that challenges the human *self* and makes him aware of the limitations of his existence.

معانی و کارکردهای تناقض از نگاه سیمون وی

مصطفی موسوی اعظم

استادیار، گروه فلسفه، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران. رایانامه: Mostafa.mousavi64@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۰۳ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۶/۰۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۱۲ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۰/۱۰ کلیدواژه‌ها: سیمون وی، تناقض، تضاد، ناهمگونی، سر، خوانش، متاکسو.	نوع مواجهه فیلسوفان با تناقض آنچنان بنیادین و حائز اهمیت است که در تاریخ فلسفه جریان ساز بوده است. سیمون وی از جمله فیلسوفانی است که نگاه متفاوتی به مسئله تناقض دارد. مسئله اصلی این پژوهش مفهوم‌شناسی تناقض در اندیشه فکری سیمون وی و تبیین جایگاه آن در سیستم فکری اوست. می‌توان سه معنا از تناقض را در اندیشه سیمون وی یافت. ۱. «تضاد» میان امور به نحوی که مواجهه قوه ادراکی با آن، انسان را به طرح‌ریزی مجدد در افکارش وامی‌دارد. ۲. «ناهمگونی» میان دو امری که هیچ معیار عقلانی مشترکی در میان نیست. ۳. جایی که دقیق‌ترین کاربرد هوش منتهی به بن‌بست می‌شود که از آن به «سر» تعبیر می‌شود. هریک از معانی تناقض به نحوی می‌توانند نقش سازنده در رشد و تعالی انسان داشته باشند و به مثابه منطق تفکر و دروازه نیل به حقیقت نقش ایفاء کنند. در پایان سیمون وی تناقض را به مثابه یک واسطه (متاکسو) در نظر می‌گیرد که امر طبیعی را به امر فراطبیعی پیوند می‌دهد و منجر به یک هارمونی و انسجام در عالم می‌شود. هدف این پژوهش، تقریر منسجم و نظام‌مند از مفهوم و جایگاه تناقض در نظام فکری سیمون وی با نگاهی توصیفی و تحلیلی است.

استناد: موسوی اعظم، مصطفی. (۱۴۰۴). معانی و کارکردهای تناقض از نگاه سیمون وی، پژوهش‌های فلسفی، ۱۹ (۵۰)، ۱۳۵-۱۵۲.

<https://doi.org/10.22034/jpiut.2025.62230.3795>

© نویسندگان

ناشر: دانشگاه تبریز.

مقدمه

تناقض همواره یکی از ایده‌های اصولی در حوزه معرفت و اندیشه است و عمده فیلسوفان اصل عدم تناقض را شرط هر نوع اندیشه‌ورزی می‌دانند. در سمت مقابل گروهی از فیلسوفان و عارفان که آنها را تناقض باور می‌نامند بر این عقیده‌اند که برخی تناقضات صادق‌اند و واقع می‌شوند. تناقض باوری دیدگاهی جدیدی نیست و ردپای آن را می‌توان در اندیشه برخی فیلسوفان پیشاسقراطی و عرفای شرقی یافت. راسل از جریانی در تاریخ فلسفه نام می‌برد که آن را فلسفه عرفانی نام می‌نهند که طلایه‌داران آن هراکلیتوس و پارمیندس است و این جریان با افلاطون تداوم می‌یابد و تا اسپینوزا و هگل قابل ردیابی و مشاهده است (راسل، ۱۳۸۹، ۳۸-۴۴). نیچه خط مشی هراکلیتوس را تحسین می‌کند و از «تفکر شهودی» او نام می‌برد که گونه‌ای دیگر از تفکر در مقابل «تفکر استدلالی» است. این سنخ از تفکر نه تنها به استدلال بی‌اعتناء است؛ بلکه با یافته‌های شهودی خود هنگامی که استدلال را به تناقض می‌کشد احساس خوشایندی به ارمغان می‌آورد. به باور نیچه آنچه ارسطو را بر آن داشت که هراکلیتوس را مرتکب بالاترین جنایت در دادگاه عقل بداند، تخطی از قانون تناقض است (نیچه، ۱۹۹۸، ۵۲).

برخی هگل را مهمترین و برجسته‌ترین تناقض‌باور دوران جدید می‌دانند (پرست، ۲۰۰۸، ۲۳). هگل تناقض را قانون حرکت و تغییر در جهان می‌دانست و براین باور بود که ظهور جهان در سایه ناسازگاری و تضاد است (هگل، ۱۸۷۴، ۱۴۱). هگل با بینش تاریخی‌اش این ادعا را به میان آورد که اندیشه وحدت ضدین، نه تنها در عرفان؛ بلکه در بسیاری از ابواب فلسفه (حتی فلسفه‌های راسینونالیستی) از جمله فلسفه اسپینوزا نقش بنیادین دارد (استیس، ۱۳۹۸، ۲۸۰). تاثیر هگل بر متاخرانش از جمله نیچه و کیرکگارد به طور کامل مشهود است به نحوی که یاسپرس تناقض را از عناصر بنیادین اندیشه آنها برمی‌شمارد (یاسپرس، ۱۳۸۸، ۴۸). هگل اندیشه وحدت ضدین را اصل منطقی تازه‌ای دانست که منطق جدید و استعلایی خود را بر آن بنا کرد (استیس، ۱۳۹۸، ۲۸۰) و در امتداد این ادعای هگل، راسل از گونه‌ای منطق در ساحت عرفان سخن به میان آورد و به نقد آن پرداخت (راسل، ۱۳۸۹، ۵۷). رودولف اُتو به تفاوت بنیادین منطق عرفانی از منطق طبیعی اشاره می‌کند و آن را در نادیده گرفتن دو قاعده امتناع اجتماع نقیضین و امتناع ارتفاع نقیضین می‌داند (اُتو، ۱۹۵۷، ۴۵). از همین منظر برخی از متفکران معاصر در ایران، مهمترین تفاوت میان منطق ارسطویی و منطق هگلی را در این می‌دانند که در منطق ارسطویی ما با اصول کلی عقلی آشنا می‌شویم که مهمترین آنها اصل عدم تناقض است، ولی در منطق هگلی یا دیالکتیک امکان اجتماع نقیضین نه تنها محال نیست، بلکه ضروری است (مطهری، ۱۳۷۳، ج ۱، ۲۲۴).

اندیشه سیمون وی را می‌توان در امتداد جریان فلسفه عرفانی تحلیل کرد که نه تنها اندیشه تناقض به نحو پرنرگ و جدی در آن به رسمیت شناخته می‌شود، بلکه به مثابه منطق تفکر و دروازه نیل به حقیقت کارآمد و ضروری است. از آنجا که سیمون وی فلسفه عرفانی خود را از طریق مجموعه‌ای از تضادها و تناقضات بیان می‌کند برای فهم صحیح اندیشه‌اش ضروری است که ایده تناقض و جوانب آن را به دقت مورد تحلیل و واکاوی قرار داد. زمانی که آثار سیمون وی مورد مطالعه قرار می‌گیرند، با حجم گسترده‌ای از تناقضات رو به رو می‌شویم که در صورت فهم ناچیز و مبهم از مسئله تناقض، از درک یکپارچگی و انسجام اندیشه او عاجز می‌مانیم. شاید اشتباه نباشد که او را فیلسوف تناقضات نام نهیم.

مفهوم‌شناسی تناقض در اندیشه سیمون وی و تحلیل آن در اندیشه فلسفی-عرفانی‌اش مسئله پیشرو در این پژوهش است. دشواری این پژوهش از آن روست که نگارنده هیچ پژوهشی در این موضوع به زبان فارسی و انگلیسی نیافته است، اما دشواری کار

زمانی خود را بیشتر نشان می‌دهد که هرچند اندیشه تناقض نقش محوری در نظام فکری سیمون‌وی داشته، اما خود او به صورت منسجم و نظام‌مند به تحلیل معنایی تناقض و جایگاه آن در هندسه فکری‌اش نپرداخته است و باید با جستجو در سراسر آثارش این هدف را میسر ساخت. نگارنده سعی دارد در این پژوهش با رویکردی توصیفی-تحلیلی به این هدف دست یابد، از این‌رو نگاه همدلانه و پدیدارشناسانه بر نگاه انتقادی اولویت دارد. نیل به این هدف، علاوه بر آنکه برای فهم نظام فکری سیمون‌وی راهگشا است؛ می‌تواند در دریافت و درک بهتر تناقض در سنت‌های فکری و عرفانی سراسر جهان یاری‌گر باشد.

۱. چیستی تناقض

شاید تنها بتوان در آثار عرفا و شعرا با عباراتی چون: «جانب بی‌جانبی»، «دانه بی‌دانگی»، «سلطنت فقر»، «برگ بی‌برگی» و ... رو به رو شد. عارفان و شاعران مدعی‌اند این سنخ عبارات نه تنها خالی از عقل سلیم و منطق نیست؛ بلکه علاوه بر زیبایی، به انسان تلنگر می‌زند و حقیقتی را پیش چشم‌اش نمایان می‌سازد. آوردن چنین عبارات متناقضی از سوی منطق‌دانان، فلاسفه یا ریاضی‌دانان به دور از عقل و منش علمی است. منظور این گروه از تناقض واضح است، هر عبارتی را که بتوان در قالب " $p \rightarrow q \& \sim q$ " بیان کرد متناقض است. هر عبارتی که در این رابطه صدق کند بی‌معنا است؛ چرا که همزمان به اثبات دو گزاره متضاد می‌پردازد. یعنی P نمی‌تواند همزمان هم Q و هم $\sim Q$ باشد و از یک گزاره درست نمی‌توان یک گزاره نادرست را نتیجه گرفت.

باید دید منظور سیمون‌وی از تناقض چیست؛ فلسوفی که از قوانین فیزیک و ریاضی کمک می‌گیرد تا اصطلاحات عرفانی و فلسفی‌اش را شرح دهد. او به طور قطع از این تناقضات تنها با معیارهای شعرگونه استفاده نمی‌کند و ساختارهای گرامری و دستور زبانی را به هم نمی‌زند تا فقط یک زیبایی به متن بیافزاید، آن هم کسی که برای ریاضیات ارزش والایی برای نیل به حقیقت قائل است:

تنها آن اموری که از بیرون در روح نفوذ می‌کنند این اقبال و توان را دارند که واقعیت فرد را برایش آشکار کنند. محنت، ریاضیات و زیبایی، هر سه این توانایی را دارند که پوسته ایگو را بشکنند و در روح نفوذ کنند (وی، ۱۹۶۸، ۱۸۶).

سیمون‌وی مانند عموم فلاسفه، منطق‌دانان و ریاضیدانان «اصل عدم تناقض» را به همان روش منطقی می‌پذیرد، و زمان چندانی را صرف بحث در مورد آن نمی‌کند مگر یک مورد در در سگفتارهای فلسفه:

به طور خلاصه، قیاس چیزی نیست مگر یک قاعده زبانی برای جلوگیری از تناقض: به طور اساسی، اصل عدم تناقض یک اصل دستورزبانی است (وی، ۲۰۰۲، ۷۸).

مشاهده می‌شود که او دستور زبان یا همان گرامر را ابزار جلوگیری از ایجاد تناقض در قیاس منطقی معرفی می‌کند؛ اما مشکل این‌جاست که سیمون‌وی، دستور زبان را وسیله‌ای مصون از خطا برای رسیدن به واقعیت نمی‌داند و معتقد است که زبان زمانی که درست استفاده شود نهایتاً می‌تواند تنظیم‌کننده عقاید باشد نه چیزی بیشتر (وی، ۱۹۶۸، ۸۸). پس کاربرد فلسفی «اصل عدم تناقض» به عنوان یک راهکار برای رسیدن به واقعیت، به وضوح کنار گذاشته می‌شود. البته امید بود او بطور دقیق شرح دهد که چرا این اصل

به این شیوه برای نیل به واقعیت چندان مثمرتر نیست اما چنین نشد. در عوض شاهد کاربرد این عبارت توسط او به نحو دیگری هستیم که دربرگیرنده هر نوع تغایر میان دو اندیشه یا دو نگره است. در این خصوص، تناقض برای وی، نه تنها عدم توانایی انسان در تصدیق این گزاره شرطی است: " $p \rightarrow q \& \sim q$ "; بلکه همچنین در برگیرنده اندیشه‌های متغایری است که به امور متضاد یا امور ناهمگون^۲ با یکدیگر و یا نهایتاً عناصر امر رازآمیز مربوط می‌شود. پس، سیمون وی، واژه تناقض را به نحوی هم‌ارز با واژگان دیگری از قبیل «تضاد»، «ناهمگونی» و «سر» (امر رازآلود)^۳ به کار می‌برد.

۱-۱. معنای اول: تضاد

گاهی تناقض به معنای تضاد میان ادراکات، اندیشه‌ها، ایده‌ها است. در مواردی تناقض به عباراتی اطلاق می‌شود که به منظور در نظر گرفتن حقیقت آن‌ها، باید تضاد آنها رفع شود. به همین دلیل است که سیمون وی می‌گوید:

هر حقیقتی در برگیرنده یک تناقض است (وی، ۱۹۵۶، ۴۱۰).

تا اینجا مشخص می‌شود که تناقض به کار رفته از سوی سیمون وی صرفاً یک جابجایی در دستور زبان نیست؛ بلکه تضاد میان امور ذهنی است بدین معنا که پس از به کارگیری درست قواعد، ذهن با تناقض رو به رو می‌شود. تناقض زمانی رخ می‌دهد که قوه ادراک ما با موانع پیش‌بینی نشده مواجه می‌شود، درست همانند تناقضی که در منطق مطرح می‌شود. اما نباید به خاطر این موانع که همان تضادها هستند، نادرست بودن مسأله را فقط به این دلیل که خلاف پیش‌بینی‌های ذهنی‌اند، تأیید کرد. این امر باید ذهن انسان را به طرح‌ریزی مجدد افکارش در راستای هم‌سازی وادار سازد. استفاده سیمون وی از تناقض در معنای امور متضاد در اظهارات او این چنین آشکار می‌شود: «به محض اندیشیدن به چیزی، سعی کنید دریابید که خلاف آن چیز در چه صورت صحیح است» (وی، ۱۹۵۶، ۱۲۱). مانند برهان خلف در ریاضیات، که ابتدا خلاف مسئله را می‌دهد و بعد به وسیله آن درستی اصل مسئله را اثبات می‌کند؛ سیمون وی با بکارگیری تناقض در این معنا به مثابه یک روش فلسفی و تحقیقی، تلاش می‌کند ذهن را به فعالیت وادار سازد و با طرح چنین پرسشی که چرا با چنین موانعی رو به رو است در اندیشه فرو برد.

بنابراین از نظر سیمون وی، تناقض بدین معنا به عنوان یک ابزار اکتشافی ارزشمند در کنار قیاس در فلسفه افلاطون کارایی دارد:

دو چیز اساسی در دیالکتیک افلاطون: تناقض و قیاس^۴. هر دو ابزاری برای تبیین یک دیدگاه هستند (وی،

۱۹۵۶، ۴۶).

در سایه این درک از تناقض، سیمون وی قصد دارد از آن به عنوان ابزاری فراگیرتر و روشی خردمندانه برای شناخت بهتر انسان مدد بجوید. تناقض در این مفهوم خاص می‌تواند نشانه رویارویی انسان با حقیقت وجودی‌اش باشد، زیرا از نظر او واقعیت روشی است که به ما اجازه پیش‌بینی را نمی‌دهد (وی، ۲۰۰۲، ۷۳). از نظر سیمون وی، واقعیت یک مانع است و مانع برای یک موجود اندیشمندی

^۲Contrary

^۳Incommensurate

^۴Mystery

^۵Analogy

چون انسان، به وجود آورنده تناقض است (وی، ۱۹۵۶، ۳۸۷). حال این پیش‌بینی‌ناپذیری واقعیت و تناقض برآمده از دل آن، چگونه شناخت انسان نسبت به خودش را دست خوش تغییر قرار می‌دهد؟

انسان تنها می‌تواند جهان را در حد و اندازه فهم خودش درک کند و آن را نظم یافته ببیند. به محض اینکه متوجه می‌شود که جهان علی‌رغم انتظاراتش به نحوی دیگر به راه خود ادامه می‌دهد، تنها می‌تواند موجودیت آن را مستقل از تفکرات خود بپذیرد. در چنین حالتی، ذهن خودخواسته تلاش می‌کند که خود را با آنچه برایش از قبل پیش‌بینی نشده بود هم‌ساز کند. این همان ذهنی است که خود را از رؤیای «من‌گرایی» بیرون می‌کشد و تفکر همراه با واقعیت را شروع می‌کند؛ چرا که پیش از این انسان همه چیز را بر اساس فرضیه‌های پیش‌بینی شده خود درک می‌کرد و «من» را محور هر امری قرار می‌داد؛ اما با رؤیت اولین تضاد متوجه می‌شود این «من» محور و اساس هر چیزی نیست و به محدودیت‌های خود پی می‌برد. این جاست که تناقض ایجاد شده میان ذهن انسان و جهان، دروازه‌ای است برای مواجهه کامل‌تر با واقعیت (مک کالو، ۲۰۱۴، ۱۲۳).

با این حال، به نظر می‌رسد که سیمون‌وی در تحلیل نهایی از این مفهوم تناقض، صرف نظر از اینکه تا چه حد می‌تواند از لحاظ آموزشی مفید باشد، آن را بیش از یک «پارادوکس» یا یک «طرح مسئله» نمی‌داند؛ که گاهی از حیث معرفت‌شناختی و گاهی از حیث وجودی فرد را به چالش می‌کشد. اما انواع تقابل‌هایی که سیمون‌وی تحت عنوان «تناقض» بیان می‌کند به اینجا ختم نمی‌شود؛ بلکه می‌توان دو معنای پیچیده‌تر و قوی‌تر «ناهمگونی» و «سر» (امر رازآمیز) را از بطن آن بیرون کشید.

۲-۱. معنای دوم: ناهمگونی

سیمون‌وی، در برخی نوشته‌هایش تناقض را هم معنا با ناهمگونی می‌آورد. به نظر ناهمگونی به معنای مقایسه دو امری است که هیچ معیار معقول مشترکی برای سنجش میان آن‌ها وجود ندارد. تفاوت میان ناهمگونی و تناقضات ظاهری^۱ اهمیت دارد؛ چرا که تناقضات ظاهری از طریق تحلیل و پیش‌بینی صحیح عبارات متضاد، قابل رفع‌اند؛ در حالی که در ناهمگونی، عبارات با چنین روشی ابهامشان قابل رفع نیست (اسپرینگستد، ۱۹۹۴، ۵۹). در تناقضات ظاهری، در یک سمت امر واقعی و در سمت دیگر امر غیرواقعی قرار دارد و در نظر گرفتن این نکته از آن رو دارای اهمیت است که اگر افراد نگاه خود را به موضوع مورد نظر تغییر دهند و همگی از یک سو و از یک سطح به آن نظر کنند، تناقض برطرف می‌شود، پس کافی است به نگاه خود وسعت بخشند و خود را از چارچوب محدود موضوع خارج کنند (اسپرینگستد، ۱۹۹۴، ۵۹). اما در ناهمگونی، مسأله جور دیگری است. شاید بتوان از این مثال علمی بهره برد که زمانی افراد بشر بر این باور بودند که زمین مسطح است (امر غیر واقعی)؛ اما بعد با پیشرفت علم و تجهیزات و محاسبات دقیق علمی، کروی بودن زمین ثابت شد (امر واقعی). در ظاهر میان باور بشر و کروی بودن زمین تناقض وجود داشته است؛ اما با تغییر در نگرش و پرداختن به موضوع در سطحی دیگر، تناقض برطرف می‌شود با این حال در ناهمگونی چنین امری صادق نیست.

در ناهمگونی، دو عنصر نامتناسب وجود دارد که هر کدام به تنهایی قابل درک و فهم است؛ اما به نظر می‌رسد که هیچ راهی برای مقایسه به منظور یکسان شدن آنها وجود ندارد. در مواجهه با این معنا از تناقض سه راه وجود دارد:

راه نخست آنکه می‌توان پس از مواجه شدن با ناهمگونی، آن را بدون هیچ مقایسه و تحلیلی رها کنیم و از آن بگذریم. سیمون‌وی، فیلسوفی نیست که از کنار چنین تناقضی به راحتی بگذرد.

^۱Apparent contradictions

راه دوم این که با روش گیج کننده، مانند سفسطه‌گرایان، آن‌ها را باهم مقایسه کنیم و بعد دست به دامن فلسفه شده و راه خروج را بیابیم. سیمون وی، چنین روشی را اتحاد نادرست دو قطب ناهمگون می‌داند؛ زیرا اتحاد و یکی شدن در همان سطح و افقی صورت گرفته است که تضاد و ناهمگونی وجود دارد (وی، ۲۰۰۳، ۱۰۱).

در راه سوم، می‌توان سعی کرد تا به نوعی پیوستگی و وحدت حقیقی در مجموعه دست یافت؛ اما در افقی بالاتر. در این حالت، اجتماع صحیح ضدین در سطح بالاتری بدست می‌آید (وی، ۲۰۰۳، ۱۰۱). از این‌رو، اگر راه سوم را در پیش بگیریم، آنچه باید انجام داد این است که به جای اینکه به دنبال یکپارچگی در میان عناصری بود که هیچ تناسبی با هم ندارند، در جستجوی وحدت مجموعه در افقی بالاتر بود. بدین شکل او گزینه آخر را برای رفع تناقض بر می‌گزیند.

سیمون وی برای فهم بهتر این مسئله به ریاضیات دوران نخستین یونان اشاره می‌کند که در آن لوگوس تعریف عدد بود که تمام اعداد طبیعی را شامل می‌شد.^۱ روایت سیمون وی چنین است که لوگوس^۲ توانایی هماهنگ سازی و همبستگی میان خطوطی را داشت که از نظر مقیاس، به یک اندازه بودند. این مطلب تنها نسبت به اعداد گویا^۳ صادق بود که در آن‌ها نوعی قطعیت وجود داشت؛ اما با کشف عدد رادیکال^۴ ۲ این قطعیت از میان برداشته شد. عدد رادیکال^۵ ۲، که به راحتی از رابطه فیثاغورث حاصل می‌شود، درواقع همان طول قطر مربعی است که به ضلع واحد می‌باشد. این عدد دیگر یک عدد طبیعی و گویا نیست بلکه یک عدد گنگ^۶ است. با کشف این عدد، در واقع هیچ لوگوسی وجود نخواهد داشت و دیگر نمی‌توان به لوگوس به معنای هماهنگ سازی میان خطوطی که به یک اندازه هستند، دست یافت. عدم وجود لوگوس، عقلانیت منطقی‌ترین علوم را تهدید می‌کرد. اما ایودوکسوس^۷ دریافت که با بسط دادن معانی می‌توان اعداد طبیعی و گنگ را در یک سیستم اعداد واقعی گنجانند. یونانیان آن را آلوگوس^۸ نامیدند (وی، ۲۰۰۲، ۱۱۶). آلوگوس دیگر همان لوگوس نیست؛ بلکه نسبتی است که شامل عدم تناسب‌ها می‌شود یعنی خطوطی که دیگر به یک اندازه نیستند. اعداد گنگ به طور قطع نمی‌توانند به شکل دقیق یک لوگوس یا یک عدد را نشان دهند؛ زیرا همواره با بسط اعشاری نامتناوبی مواجه می‌شویم که قطعیتی در آن نیست. درست است که تئوری جدید اعداد، تغییری در ناهمگونی میان دو عددی که هیچ قدر مشترکی ندارند ایجاد نمی‌کند، با این حال کاری که اتفاق افتاد عبور از محدودیت‌های اعداد طبیعی از طریق بیان ترتیبی از اعداد است (وی، ۲۰۰۲، ۱۱۶).

کاربرد این روش استدلال فراتر از تناسب و همگونی بین خطوط است. همچنین می‌توان آن را به منظور ایجاد فرمول‌های مهم فیزیک، به سایر عناصر ناهمگون از قبیل وزن، زمان، و فاصله بسط داد. وزن، زمان، و فاصله همگی متمایز هستند اما به محض

^۱ سیمون وی وحدت (Unity) را بذر زئوس می‌داند. زئوس این بذر را در همه چیز جای داد تا بدین وسیله در هر چیزی رسوخ کند. در واقع زئوس خود را به عشق تبدیل کرد تا بتواند بذر وحدت و یگانگی بپاشد. (وی، ۱۹۷۰، ۲۳۶) این چنین وحدتی با کمک ریاضیات قابل مشاهده و عملی است. از نگاه فیثاغورثیان عدد همان رابطه خاص (Special relation) و نسبت (Ratio) است که هر چیزی را به خدا که همان وحدت است پیوند می‌دهد. و نسبت کلی را لوگوس (Logos) می‌نامیدند که همان خرد (Wisdom) و کلمه (Word) است که همه چیز را از طریق عشق در هماهنگی قرار می‌دهد (وی، ۱۹۷۰، ۲۵۰).

^۲ لوگوس قبل از آن که اصطلاحی فلسفی با معانی متعدد باشد، به حوزه کاربرد عادی زبان تعلق داشته و به تدریج در تفکر فلسفی از معانی خاصی برخوردار شده‌است. اصل و نسب واژه لوگوس به یونان باستان برمی‌گردد و به لحاظ زبان‌شناسی با lego پیوند دارد که به معنای شمردن، محاسبه، شمارش، عدد، رسیدگی و توجیه است.

^۳Rational number

^۴Irrational number

^۵ Eudoxus ریاضیدان و منجم یونانی که از اعضای آکادمی افلاطون بود.

^۶alogos

مطرح کردن یک مفهوم برتر از عدد، می‌توانند به منظور دستیابی به یک معادله در فیزیک ترکیب شوند. سیمون وی با آگاهی به این مسئله آن‌را به عنوان قاعده استدلال در بسیاری از حوزه‌ها معرفی کرد.

سیستم ایودوکسوس که در آن نسبت میان وزن‌ها را می‌توان با نسبت میان زمان‌ها مساوی قرار داد اگر مسئله، نسبت‌های منطقی باشد چرا از آن در تحصیلات بهره نبریم؟ - ۳ ساعت به ۲ ساعت مانند ۳ کیلو به ۲ کیلو است- در بهترین شرایط، مفهوم آن‌ها یکسان است که در قالب اعداد پنهان شده.... از آنجاکه این روش، تساوی سازی مفاهیم در مورد دو جفت کاملاً متفاوت از مقادیر را امکان‌پذیر می‌سازد، امید است که بتوان مفهوم نسبت را در موضوعات روانشناختی و معنوی نیز به کار برد (وی، ۱۹۵۶، ۱۶۱)

بدیهی است که زمان و وزن از یک نوع نیستند اما هردو را می‌توان به صورت عددی توصیف کرد، و این امر در معادلات باعث می‌شود که این دو به یک نوع تبدیل شوند. در چنین حالتی دانشمندان می‌توانند به سطوح بالاتر علم دسترسی پیدا کنند. از نگاه سیمون وی، می‌توان همین موضوع را بسط داد و در زندگی معنوی و روانشناختی نیز بکار برد. زمانی که ناهمگونی‌ها در زندگی آشکار می‌شوند، وحدت و یکپارچگی آن‌ها می‌تواند جوانب و ابعاد وجودی انسان‌ها که قبلاً از آن‌ها آگاه نبوده یا حداقل در مورد آن سردرگم بوده‌اند، روشن‌تر و معرفت‌بخش باشد. به باور سیمون وی این نوع درک در مسائل روانشناختی و معنوی در صورت رفع تناقضات، می‌تواند درک عمیقی از زندگی و شوقی قدرتمندتر را برای انسان به همراه داشته باشد.

زمانی که هوش در تقابل با تناقض قد علم می‌کند، مجبور به درک روابط (همان نسبت) است تا از این طریق راهی برای تبدیل کردن تناقض به همبستگی و اتحاد بیابد و این خود نوعی تمرین تعالی روح است (وی، ۱۹۶۸، ۱۱۳). نکته‌ای که در این جا وجود دارد این است که این تمرین تنها روابط را درک می‌کند و ذهن آدمی متوجه آشکار شدن یک سری امور می‌شود؛ اما قادر نیست که در آن‌ها رسوخ کند؛ زیرا ذهن توانایی مواجه شدن با امر غامض و پیچیده را ندارد و تنها می‌تواند با تمرین پی به این روابط ببرد (وی، ۱۹۵۶، ۶۱۷). حال که ذهن و هوش به وجود روابط پی‌برده، چگونه آدمی می‌تواند در آن‌ها رسوخ کند و باعث وحدت تناقضات شود؟ سیمون وی معتقد است که این نوع ناهمگونی تنها در امر بی‌نهایت به وحدت می‌رسد و بطور خاص به این نوع وحدت اشاره نمی‌کند، اما به چیزی شبیه به آن اشاره می‌کند وقتی می‌گوید:

آنچه با استدلال طبیعی تناقض دارد در استدلال فراطبیعی چنین تناقضی وجود ندارد، اما استدلال فراطبیعی تنها می‌تواند از زبان استدلال طبیعی استفاده کند (وی، ۱۹۷۰، ۱۰۹)

استدلال طبیعی و پرورش هوش اموری‌اند که انسان را بسوی امر بی‌نهایت هدایت می‌کنند. شاید به همین دلیل است که سیمون وی همواره به امر آموزش و تحصیلات علاقه نشان می‌دهد و پیوسته تلاش می‌کند تا به تحصیلات به شیوه دیگری بنگرد. از نگاه او آنچه در آموزش اهمیت دارد نه نمره، نه مدرک و نه یافتن شغل و جایگاه اجتماعی است؛ بلکه پرورش «توجه» است.^۲

^۱Intelligence

^۲ برای فهم بهتر مفهوم توجه در فلسفه سیمون وی به مقاله «توجه در اندیشه سیمون وی» چاپ شده در مجله پژوهشنامه فلسفه دین مراجعه شود. (قاسم‌زاده و همکاران، ۱۴۰۰)

توجه همان یگانه راه حلی است که انسان را به همان نقطه از هوش می‌رساند که به آن نیاز دارد. از این رو، ناهمگونی برای سیمون وی تبدیل به ابزاری ارزش‌مند است، ابزاری که منجر به این ادعا شد:

همهٔ خیرهای حقیقی دربرگیرنده شرایط متناقضی هستند؛ بنابراین محال‌اند. کسی که توجه خود را به نحو راستین و حقیقی بر محال متمرکز کند، و براساس آن اقدام کند، خیر را عملی خواهد کرد (وی، ۱۹۵۶، ۴۱۰)

امور محال همان تناقضات تشکیل‌دهندهٔ خیر حقیقی‌اند؛ تناقضاتی که بارها خودمان با آن‌ها مواجه می‌شویم اما یا آن‌ها را رها می‌کنیم و نادیده می‌گیریم یا آن‌ها را صرفاً در سطح خودشان بر طرف می‌کنیم که نهایتاً مشکلی را در ما حل نمی‌کند و یا اینکه آنقدر درکشان را دشوار می‌پنداریم که از تمرکز بر آن‌ها سرباز می‌زنیم. اینگونه اقدامات به این بخاطر است که هرگز تلاشی برای پرورش و رشد توجه در خود نکرده‌ایم.

۳-۱. معنای سوّم: سرّ (امر رازآمیز)^۱

با گذر از تناقضات ظاهری (امور مغایر) و فراروی از ناهمگونی‌ها به امر فراطبیعی می‌رسیم، جایی که سرّ (امر رازآمیز) معنای نهایی تناقض را دربر می‌گیرد. مفهوم سرّ نه فقط برای دین‌مداران، عارفان و الهیات‌دانان؛ بلکه برای فیلسوفان نیز جالب و حائز اهمیت است. این اصطلاح چه چیزی در دل خود دارد که انسان در جستجوی آن است و گویی چیزی در آن آرمیده که فرد را می‌تواند به قله‌های حکمت متصل گرداند و مقامی برتر از بشر بودن به او عرضه کند. سیمون وی معیارهای مشخصی را برای بکار بردن صحیح امر رازآمیز به مثابهٔ تناقض مطرح می‌کند. استفاده از اصطلاح سرّ زمانی صحیح است که دربرگیرنده سه ویژگی باشد:

(۱) آن چیزی که در ذهن باعث ایجاد تناقض (ناهمگونی) شده است از طریق هوش محدود انسان قابل گنجاندن در یک سیستم یکپارچه نباشد؛

(۲) حذف هر یک از طرفین تناقض، به معنای خنثی کردن و نفی طرف دیگر است. یعنی باید دو طرف ناهمگونی حضور داشته باشند؛

(۳) حذف و یا نادیده گرفتن سرّ (امر رازآمیز)، به خاموشی نور هوش منجر می‌شود.

تناقض به این معنا، نوعی ناسازگاری با هوش دارد؛ زیرا تلاش هوش برای یافتن پیوستگی و وحدت در امر رازآمیز هیچ تاثیری ندارد. در حالی که سیمون وی متذکر شد این هوش است که توانایی کشف روابط را دارد و از طریق استدلال طبیعی می‌توان به استدلال فراطبیعی رسید، با این وجود علی‌رغم وجود این تضادها، موظف‌ایم آن‌ها را یکپارچه و پیوسته تلقی کنیم؛ زیرا معنی هر عنصر، ولو آنکه متناقض با دیگری به نظر آید، وابسته به عنصر دیگر است و عناصر متضاد در کنار هم روشنایی را پدید می‌آورند. درک عوامل فراطبیعی ضرورتاً یک امر رازآمیز است نه تجزیه کردن و جدا کردن آن‌ها. تمام این مطالب را سیمون وی بدین شکل در نوشته‌هایش می‌آورد:

مفهوم سرّ (امر رازآمیز) زمانی صحیح است که منطقی‌ترین و دقیق‌ترین کاربرد هوش منتهی به یک بن‌بست و تناقضی شود که در این معنا غیرقابل اجتناب است؛ اینکه حذف یک عبارت موجب بی‌معنا شدن عبارت

^۱ سیمون وی هم از اصطلاح Mystery و هم mystical استفاده کرده است.

دیگر می‌شود و اینکه مطرح کردن یک عبارت ضرورتاً مستلزم مطرح کردن دیگری می‌شود (وی، ۱۹۷۰،

(۱۸۱)

نحوه مواجههٔ سیمون‌وی با مسئلهٔ شر مثال جالبی از نحوه بکارگیری امر رازآمیز توسط او است. مسئله فلسفی شر بر تضاد میان ادعای وجود شر و این ادعا که یک قادر مطلق و پروردگار نیکی‌ها جهان را خلق کرده متمرکز است. از نظر منطقی به نظر می‌رسد که یک پروردگار نیکو و مطلق نه تنها اجازه موجودیت به شر را نمی‌دهد؛ بلکه آن را قبل از بوجود آمدن از بین می‌برد. لذا این واقعیت که شر وجود دارد موجب طرح یک سه راهی معرفتی و انتخاب یکی از این سه مسیر می‌شود: ۱. وجود شر و نبود خدا، ۲. وجود خدا و نبود شر، ۳. یا وجود هر دو.

وجود خدا و وجود شر توأمان، ما را با تناقض رو به رو می‌سازد. با این حال، وی به جای تلاش برای حل این امر به عنوان یک مشکل، بر این گمان است که حقیقت تنها از طریق پذیرفتن خیرخواهی خدا و وجود شر هر دو با هم آشکار می‌شود و باید خدا را از طریق شری که از آن نفرت داریم، دوست بداریم (وی، ۲۰۰۳، ۷۵). از نظر سیمون وی، دوست داشتن شر به این شکل برای هوش یک سر است. او همچنین معتقد است که اگر آدمی به دنبال یافتن توجیه برای شر با سطح هوش انسانی باشد، نه تنها سودمند نیست بلکه آسیب‌زننده است (وی، ۲۰۰۳، ۷۵). او آسیب‌زننده بودن این امر را در جمله‌ای از ایوان در رمان *برادران کارمازوف* نشان می‌دهد:

اگر این کارخانهٔ عظیم، فوق‌العاده‌ترین معجزات را تولید می‌کرد و تنها بهای آن اشکی بود که از چشمان کودکی فرو می‌افتاد، من نمی‌توانستم این [بها] را بپذیرم (وی، ۲۰۰۳، ۷۵).

به عبارتی، سیمون‌وی می‌گوید همانطور که در صورت چنین واقعیهایی، هیچ چیز نمی‌توانست اشک یک کودک را جبران یا توجیه کند، بدین ترتیب هیچ چیزی هم نمی‌تواند شر را توجیه یا جبران کند، اما باید به خاطر عشق فراطبیعی بدان رضایت داد. همچنین در تحلیل‌های سیمون‌وی از «محنت»، می‌توان شکل غایی شر را فهم و کشف کرد.^۱ او معتقد است درک محنت می‌تواند منجر به درک بهتر نیکی پروردگار شود. اگر تناقض در معنای درست خود در نظر گرفته شود، محنت به عنوان مدرکی برای عشق به پروردگار خواهد بود. تناقض در معنای سر (امر رازآمیز) باعث روشن شدن این مطلب می‌شود که میان شر و خیر تقابلی نیست؛ بلکه پذیرفتن این دو در کنار هم به معنای رضایت دادن به حضور خداست (وی، ۱۹۵۱، ۸۹). آنچه فرد را به معنای صحیح از سر می‌رساند همان تناقض است. گویی تناقضات فرودست راهی است برای نیل به تناقض والا که همان سر است. کاربرد وسیع تناقض نه تنها مبنای عرفان و متافیزیک مذهبی اوست، بلکه راهی برای درک امر رازآمیز محسوب می‌شود. از این لحاظ، درک مناسب از سر برای وی، تنها کشف نادیده‌ها و امور دست‌نیافتنی نیست؛ بلکه نوعی اختیار در زیستن است که وی به واسطه آن از انسان‌ها می‌خواهد تا با بکارگیری آن به تفکر در مورد کیهان و خدا بپردازند. این نوع نگرش سیمون‌وی در باب سر را به وضوح می‌توان در این نوشته‌اش مشاهده کرد:

اگر دقت‌مان را بر کوشش برای حل مسئله‌ای در هندسه متمرکز کنیم، اگر در پایان یک ساعت (تفکر) به حل آن بیشتر از آنچه در آغاز می‌دانستیم نزدیک نشویم، بی‌هیچ تردیدی، هر دقیقهٔ این ساعت در بُعد اسرار

^۱ به‌منظور مطالعهٔ بیشتر درباره مسئله محنت در نگاه سیمون وی، خوانندگان می‌توانند به مقاله «محنت در اندیشهٔ سیمون وی» چاپ‌شده در مجلهٔ فلسفه دین مراجعه کنند. (موسوی اعظم و همکاران، ۱۴۰۰)

آمیز دیگری پیشرفت کرده‌ایم. بی‌آنکه بدانیم و یا حتی احساس کنیم، این تلاش‌های به ظاهر بیهوده روشنایی بیشتری را به روح آدمی تابانده است. نتیجه چنین تلاش‌هایی روزی در نیایش کشف خواهد شد (وی، ۱۳۸۲، ۲۰۸)

درک سیمون وی از تناقض و سرّ، به خودی خود جالب است؛ چرا که بر این هدف دلالت دارد که عقایدش چیزی فراتر از یک تحلیل است. در این رابطه، تناقض ابزار مهمی در معنویت است که البته باید همراه با «توجه» باشد؛ زیرا همانطور که اشاره شد دقت بر یک مسأله در هندسه و تمرکز بر آن، همان ابزارهایی‌اند که می‌توانند فرد را یک گام بالاتر برند. در حقیقت «توجه» همان ابزار سودمندی است که پس از کشف تناقض، انسان را به افق بالاتری رهنمود می‌سازد.

۴-۱. خوانش (برداشت)

بدون بررسی مفهوم «خوانش» (برداشت) در نظام فکری سیمون وی، تحلیل دقیق و جامع از مسئله تناقض امکان‌پذیر نیست. هر موجود اندیشنده و دارای تفکر به فراخور موقعیت و شرایطش دست به خوانش می‌زند. انسان اندیشمند با دیدن یک واقعیت، شروع به ارزش‌گذاری آن می‌کند و نظرات و برداشت‌های خود را از آن بیان می‌کند. از این رو، نزد سیمون وی اصطلاح «خوانش» به معنای تفسیرهای عاطفی و داورهای توأم با ارزش‌گذاری است (وی، ۲۰۰۳، ۱۳۴). آسمان، دریا، خورشید، انسان‌ها و در مجموع هر چیزی که انسان را احاطه کرده است دارای خوانش و تفسیر است و از این چشم انداز کل جهان مانند محتوای یک کتاب است که می‌توان از آن خوانشی بدست داد (اسپرینگستد، ۱۹۹۴، ۵۸). در همین راستا سیمون وی باور دارد که خدا به دو روش فهم می‌شود: یکی از طریق خواندن کتاب مقدس و دیگری از طریق خواندن کتاب طبیعت.

خوانش تفسیر کاملی است که شخص را به نحوی درگیر می‌کند، و معمولاً دربرگیرنده انگیزه‌ای برای عمل است. سیمون وی مثال به شاه مغلوبی می‌زند که رومیان فاتح او را در خیابان‌های رم به دنبال خود می‌کشاند. پیروان آن شاه در این صحنه بردگی شاه‌شان را می‌بینند و رومیان کُشاده شدن مردی شکست‌خورده را. به طور دقیق مشخص نیست که این خوانش به چه نحو شکل گرفته است، اما هر خوانش یا برداشتی واکنش متفاوتی را به دنبال دارد. خوانش هر فرد متأثر از ظواهر، آداب و رسوم، فرهنگ و سنت‌هاست، پس هر فردی خوانشی متفاوت با دیگری دارد. بنابراین بدیهی است که برخی خوانش‌ها غلط و از آن‌چه که حقیقت است، دور باشند و شاهد تضادهایی میان «جهان واقعی» و «خوانش» بود (وی، ۱۹۵۶، ۳۹).

وقتی سیمون وی در طول نوشته‌های خود در مورد خوانش بحث می‌کند، دائماً این مسئله را مطرح می‌کند که چطور می‌توان از یک خوانش اشتباه اجتناب کرد. او نهایتاً می‌بیند که باید برای اجتناب از خوانش اشتباه، از وجود اراده پروردگار در پس همه وقایع خوانش داشت؛ بدین معنا که خدا را، ولو به شکل سلسله مراتب، در تمام وقایع جستجو و یافت کرد. بدین منظور او از نوعی فراروندگی از خوانش‌ها سخن می‌گوید:

فراروندگی خوانش‌ها. خواندن ضرورت از میان احساسات، خواندن نظم از میان ضرورت، خواندن خدا از میان نظم (وی، ۲۰۰۳، ۱۳۶).

منظور سیمون وی از فرا روندگی خوانش‌ها، همان وسعت بخشی به اندیشه است که از رهگذر آن می‌توان هر امری را در امر دیگر مورد خوانش قرار داد. برای مثال، اگر جمله‌ای را با چند رنگ متفاوت مثلاً آبی و قرمز نوشته و پیش روی یک فرد باسواد که توانایی خواندن دارد قرار داد، برای او تفاوت رنگ‌ها اهمیتی ندارد و بدون آنکه تفاوتی در مفهوم آن جملات رنگارنگ بیابد آنها را چندین بار بازخوانی می‌کند. حال اگر همین جملات رنگارنگ را جلوی فرد بی‌سوادی بگذارید، تنها تفاوت رنگ‌ها را می‌بیند. پس کسی که به درجه‌ای از روشن‌بینی می‌رسد و افق دید خود را وسعت می‌بخشد به خوبی متوجه می‌شود که وقایع متفاوت همگی نشأت گرفته از یک چیز و بیانگر یک حقیقت‌اند و رنگ‌های متفاوت یک مفهوم‌اند (وی، ۱۹۶۸، ۱۸۰).

اولین قدم در فراروی از خوانش محدود و وسعت بخشی به افق اندیشه، آگاهی و توجه به خوانش محدود خود است. در وهله نخست فرد متوجه خوانش خود نیست و به هنگام دیدن یک رویداد بر این گمان است که در قبال آن هیچ خوانشی ندارد. اما محیط و شرایط به نحو ناآگاهانه خوانش‌های متفاوت را ایجاب و تحمیل می‌کند؛ و همانطور که در مثال پادشاه مغلوب اشاره شد گروهی پادشاه را می‌بینند و گروهی دیگر اسیر را. سیمون وی در این مواقع توصیه می‌کند که یک تلاش مشترک صورت بگیرد تا به دو گروه اجازه دهد خوانش سومی را به میان آورند که دارای برداشت یکسان برای طرفین باشد. بدیهی است که این خوانش، برداشتی است که چیزهای بیشتری را نسبت به دو برداشت قبلی شامل می‌شود و به ما اجازه می‌دهد شرایط را واضح‌تر ببینیم. پس، برای رسیدن به برداشت سوم، فرد باید قادر باشد که برداشت شخص دیگر را جدی بگیرد. واضح است که در تناقض، دو معنای درنظر گرفته شده مهم است؛ زیرا برداشت شخص مقابل اغلب با تعابیر ما در تضاد است. آیا صرف پذیرش برداشت شخص مقابل در کنار برداشت خودمان به ما کمک می‌کند تا تناقض برطرف گردد یا باعث ایجاد یک تناقض دیگر شود؟ واقعیت این است که صرف پذیرش خوانش گروه دیگر موجب نمی‌شود که ما به یکپارچگی و وحدت تناقضات برسیم. بلکه برای رسیدن به وحدت باید از برداشت پیشین خود دست بکشیم. این همان اقدامی است که مفسران سیمون وی از آن به «عدم خوانش» یاد می‌کنند:

وحدت چندین خوانش به معنی نزدیک بودن خوانش‌ها به هم نیست. یک عدم خوانش است که از خوانش‌های

جزئی فراتر می‌رود عدم خوانشی که در آن جزئیات موضوع خوانش انکار می‌شود (لندری، ۱۹۸۰، ۲۳۰)

در برداشت نهایی از چند نوع خوانش متضاد، همچنان می‌توان ردپای برداشت‌های جزئی را مشاهده کرد اما از نظر سیمون وی، در سرّ پس از یکپارچه سازی دیگر چیزی قابل تفکیک نیست. به همین دلیل، از نقطه نظر وی، بهترین خوانش نه فقط وسعت بخشیدن به اندیشه؛ بلکه همان عدم‌خوانش است. عدم خوانش مستلزم آن است که انسان تمام گیتی را با تمام شورش دوست ندارد؛ و خدا را در خلال همه وقایع عالم رویت کند (وی، ۱۹۵۹، ۴۴). خدا که بهترین خوانش‌ها را دارد، دست به خوانش نمی‌زند، زیرا چشم‌اندازی ندارد. خوانش انسان نیز همیشه از رهگذر چشم اندازه‌ها و نگرش‌ها میسر است؛ اما اطاعت محض از خدا و خالی شدن از هر امری و انقطاع کامل، دیگر چشم‌اندازی باقی نمی‌گذارد (اسپرینگستد، ۱۹۹۴، ۷۴).

۲. تناقض به مثابه واسطه (متاکسو)

سیمون وی، همواره از قوانین فیزیک و ریاضی بهره می‌برد تا از این طریق قوانین حاکم بر روح را شرح دهد. چگونه ریاضیات می‌تواند با امر فراطبیعی مرتبط باشد؟! وی ریاضیات را تصویر واقعیت می‌خواند، همان چیزی که آشکار کننده زیبایی جهان است. اما چرا ریاضیات بیان‌گر تصویر واقعیت است؟ مفسران آثار سیمون وی به وضوح می‌دانند که او فیلسوفی افلاطونی است. افلاطون، اعداد را

در مرتبه‌ای پایین‌تر از عالم مُثُل یا ایده‌ها قرار می‌دهد؛ زیرا اعداد به اندازه عالم مُثُل، مجزا و جامع نیستند. یکی از استفادهایی که افلاطون از واژه متاکسو^۱ می‌کند، مرتبط با اعداد است. متاکسو، واژه‌ای یونانی است که افلاطون از آن در آثارش از جمله ضیافت و جمهوری استفاده کرده است که به معنای «در میان» است (فینچ، ۲۰۰۱، ۴۸). حال اعداد که حکم متاکسو را دارند، واسطه‌های میان عالم مُثُل و عالم معنایی^۲ می‌باشند.

یکی از جاهایی که افلاطون به زیبایی متاکسو را به کار می‌برد از زبان دیوتیما^۳ کاهنه‌ای است که سقراط او را در ضیافت، آموزگار خود می‌خواند و از زبان او نظریه عشق و زیبایی را شرح می‌دهد. در نگاه دیوتیما، عشق نه زیباست و نه نیک، اما این مطلب دلیل بر این نمی‌شود که عشق زشت یا بد باشد؛ بلکه از جنس پریان و فرشتگان است. پریان و فرشتگان نیز واسطه‌های میان انسان‌ها و خدایان اند. این واسطه‌ها همان واژه یونانی متاکسو است که افلاطون به آن اشاره می‌کند. پس عشق و خدای عشق که اروس است، همان واسطه‌های میان خدایان و موجودات فانی هستند. خدای عشق مانند متاکسو عمل می‌کند و باعث ایجاد پیوند و اتصال میان مردمان و خدایان می‌شود. این پیوند، وحدت و یکپارچگی در عالم به وجود می‌آورد (افلاطون، ۲۰۳a، ۲۰۳b، ۲۰۳c). سیمون وی با وام‌گیری اصطلاح متاکسو از افلاطون، از آن یک استفاده وسیع‌تر می‌کند و آن را به تمام واسطه‌های میان انسان و خدا اطلاق می‌کند (فینچ، ۲۰۰۱، ۴۸). در واقع این واسطه‌ها (متاکسو) همان اموری‌اند که با پیوند دادن انسان به امر الهی یک هارمونی و هماهنگی ایجاد می‌کنند و باعث اتحاد می‌شوند.

از جمله این واسطه‌ها، تناقض است که در نهایت باعث ایجاد وحدت می‌شود. از طریق متاکسو، خدا به طور غیر مستقیم در جهان حضور دارد. همانطور که زیبایی، سنن فرهنگی، کار و بسیاری از امور دیگر انسان را در تماس با واقعیت قرار می‌دهد، تناقض نیز انسان را با واقعیت مواجه می‌کند. برای او واقعیت، خودش مانعی است که تناقض را نمایان می‌کند، یا شاید بهتر است چنین گفت که تناقض باعث دیدن واقعیت می‌شود. همین تناقض به عنوان یک متاکسو عمل می‌کند و امر طبیعی را به امر فراطبیعی پیوند می‌دهد و منجر به یک هارمونی و انسجام در عالم می‌شود. اینجاست که انسان می‌فهمد اموری که حکم واسطه را دارند تنها یک پُل برای عبورند نه چیزی بیشتر (وی، ۲۰۰۳، ۱۴۶). در حقیقت تناقض پلی است که به جای ساخت بنا بر روی آن باید از آن عبور کرد. شاید به همین خاطر سیمون وی معتقد است که نباید تناقضات به‌وجود آمده را در همان سطح تناقضات برطرف کرد؛ چرا که حکم فردی را دارد که بدون آنکه از روی پُل عبور کند بر آن سکنی گزیده است. فرد باید با عبور از پُل به سطحی دیگر انتقال پیدا کند. بنابراین، تناقض از یک سو فاصله میان خدا و انسان است و از سوی دیگر تنها وسیله ارتباط با خدا. شاید بهترین جایی که سیمون وی، متاکسو را توصیف می‌کند در این مثال باشد:

^۱ metaxu

^۲ Between

^۳ The sense of world

^۴ Diotima

^۵ از نظر زمان‌بندی در اندیشه سیمون وی، او از واسطه برای ارتباط میان ذهن و ماده (جسم) در سطح طبیعی در اندیشه متقدم‌اش استفاده می‌کند و بعدها در اندیشه متأخرش که نگاه افلاطونی-مسیحی بر او غالب می‌شود، هوش طبیعی را به سمت توجه و عشق هدایت می‌کند و در نتیجه واسطه در سطح ماورا طبیعی صورت می‌گیرد. (Standford) می‌توان به وضوح دید که اصل نگاه او به واسطه و ایجاد پیوند و یکپارچگی در اندیشه‌اش ثابت است؛ اما از سطح طبیعی به سطح فراطبیعی حرکت کرده است و مفهوم کلی‌تری را در برگرفته است.

دو زندانی که سلول‌هایشان مجاور یکدیگر است با کوبیدن بر دیوار با هم ارتباط برقرار می‌کنند. دیوار چیز است که آن‌ها را از هم جدا کرده اما در عین حال وسیله‌ای است برای ارتباط آن‌ها. رابطه ما و خدا نیز همین است. هر جدایی یک پیوند است (وی، ۲۰۰۳، ۱۴۵)

نتیجه‌گیری

برخلاف عرف فیلسوفان که از تناقض‌گریزان‌اند و آن را مرادف با کذب یک ادعاء یا گزاره می‌دانند، سیمون‌وی آن را فرصتی برای مواجهه فرد با حقیقت وجودی‌اش و به چالش کشیدن آن و دروازه‌ای برای ورود به عالم حقیقت می‌داند. نگاه سیمون‌وی به ایده تناقض و تفاوت آن با نگاه کلاسیک منطق ارسطویی، در بدو نظر چنان عجیب و جالب است که نگارنده را بر آن داشت به دنبال این پرسش رود که چرا سیمون‌وی چنین نگاه خاص و نامتعارفی به مسئله تناقض دارد و اینکه او چه فهمی از مفهوم تناقض دارد و در گام نهایی تناقض چه نقشی در نظام فکری او ایفاء می‌کند. به منظور پاسخ به پرسش‌های مذکور در قدم نخست به نحو استقرائی و با استقصاء در آثار سیمون‌وی، سعی بر آن شد یک معناشناسی دقیقی از مفهوم تناقض بدست آید و در گام بعد مبتنی بر معناشناسی تناقض به جایگاه هریک از معانی تناقض در نظام فکری سیمون‌وی پرداخته شود. در اندیشه سیمون‌وی باید فهم سلسله مراتبی از تناقض در هر یک از معانی «تضاد»، «ناهمگونی» و «سر» داشت و ساخت هر یک را با دیگری خلط نمود. کاربرد وسیع تناقض نه تنها مبنای عرفان و متافیزیک معنوی سیمون‌وی محسوب می‌شود و در همین راستا، سیمون‌وی از ایده افلاطون بهره می‌برد و تناقض را به عنوان واسطه‌ای در نظر می‌گیرد که امر طبیعی را به امر فراطبیعی پیوند می‌دهد تا منجر به یک هارمونی و انسجام در عالم شود. از نقش و جایگاه «هوش» و «توجه» به منظور استفاده از ابزار ارزشمند تناقض نباید غافل بود، که چند و چون و تحلیل مفصل آن، پژوهش مجزا و مفصلی را می‌طلبد.

گویی همان‌نگاهی که سیمون‌وی در مسئله تناقض دارد، در فلسفه و عرفانش جلوه‌گر است. کسانی که با آثار سیمون‌وی آشنايند، مدام با عبارت و واژگانی چون زمان، تخیل، ضرورت و روبه‌رو می‌شوند که به نحو پارادوکسیکال خود را نمایان می‌کنند به نحوی که فهم نظام فکری او را بسیار دشوار می‌سازد. از یک سو این مفاهیم برای انسان چون مانع قلمداد می‌شوند و از سوی دیگر وجودشان راهگشا و هستی‌بخش است. به همین جهت، بی‌درنگ خواننده از خود می‌پرسد چگونه فیلسوفی با دقت و ژرف اندیشی سیمون‌وی از چنین واژه‌های متناقضی بهره می‌جوید. پاسخ به این پرسش را باید در نوع نگاه سیمون‌وی به تناقض جستجو کرد. سیمون‌وی همانطور که تناقض را ابزاری ارزشمند برای تعالی روح و معرفت آدمیان می‌داند در نگارش فلسفه خود نیز سعی کرده با قرار دادن خواننده در موقعیت‌های متناقض قالب‌های فکری او را با موانع غیر منتظره و پیش‌بینی ناپذیری روبه‌رو کند و از این طریق او را به تأمل و تعمق بیش از پیش وادارد.

همانطور که دیالکتیک و تناقض تا پیش از دوران هگل، به عنوان روش و اصلی در بحث و استدلال شناخته می‌شد، اما هگل مبتنی بر وحدت عین و ذهن دیالکتیک را در مورد پدیده‌های عینی نیز به کار گرفت و به دیالکتیک و تناقض جنبه فلسفی و هستی‌شناسانه بخشید، در نگاه سیمون‌وی نیز نوعی دیگر از تغییر رویکرد به مسئله تناقض دیده می‌شود و آن انحصار طرح آن در چارچوب موقعیت وجودی و معرفتی انسان است. انکار تناقض به عنوان یک اصل کلی در نگاه ارسطو و تحقق تناقض به مثابه یک قاعده فراگیر در بطن همه پدیده‌ها در باور هگل، در سیستم فکری سیمون‌وی کنار نهاده می‌شود. سیمون‌وی تناقض را در قالب

نسبت و رابطه تعریف می‌کند، نسبت و رابطه‌ای که همواره یک طرف آن انسان است و طرف دیگر آن هر چیزی است که خود انسانی را به چالش می‌کشد و او را با محدودیت‌های وجودش آگاه می‌سازد.

منابع

- استیس، والتر ترنس. (۱۳۹۸). *عرفان و فلسفه*، ترجمه بهاء‌الدین خرمشاهی، چاپ نهم، انتشارات سروش.
- راسل، برتراند. (۱۳۸۹). *عرفان و منطق*، ترجمه نجف دریابندری، چاپ چهارم، انتشارات ناهید.
- قاسم‌زاده، زهرا، موسوی اعظم، مصطفی و احسان ممتحن. (۱۴۰۰). توجه در اندیشه سیمون وی، *پژوهشنامه فلسفه دین*، ۱۹ (۳۷)، ۱-۲۸.
- موسوی اعظم، مصطفی، قاسم‌زاده، زهرا و احسان ممتحن. (۱۳۹۸). فرآیند دریافت لطف الهی در عرفان سیمون وی، *مجله مطالعات عرفانی*، شماره ۲۹، صفحه ۲۵۳-۲۸۰.
- موسوی اعظم، مصطفی، قاسم‌زاده، زهرا و احسان ممتحن. (۱۴۰۰). محنت در اندیشه سیمون وی، *مجله فلسفه دین*، ۱۸ (۲)، ۱۷۵-۲۰۰.
- <https://doi.org/10.22059/jpht.2020.302247.1005747>
- وی، سیمون. (۱۳۸۲). *نامه به یک کشیش*، مترجم فروزان راسخی، چاپ اول، انتشارات نگاه معاصر.
- یاسپرس، کارل. (۱۳۸۸). *نیچه و مسیحیت*، ترجمه عزت‌الله فولادوند، چاپ دوم، انتشارات سخن.

References

- Finch, H. (2001). *Simone Weil and the intellect of grace*. Ed. Martin Andic. Continuum New York.
- Hegel, W. (1874). *Heeel's ccccc*, Trans. W. Wallace, Oxford University Pressc
- Jaspers, K. (2009). *Nietzsche and Christianity*, Trans. L. Fouladvand, 2nd edition Sokhan Publications. (In Persian)
- Mccullough, L. (2014). *The Religious Philosophy of Simone Weil: An Introduction*, I.B. Tauris & Co Ltd.
- Motahari, M. (1994). *Philosophical Essays*, 1st edition, Sadra Publications. (in Persian)
- Mousavi Azam, M.; Qasemzadeh, Z. & Momtahan, E. (2019). The process of receiving divine grace in the mysticism of Simon Weil, *Journal of Mystical Studies*, No. 29, pp. 253-280. (In Persian)
- Mousavi Azam, M.; Qasemzadeh, Zahra & Momtahan, E. (2021). Affliction in Simone Weil's Thought, *Philosophy of Religion*, 18(2), 175-200. <https://doi.org/10.22059/jpht.2020.302247.1005747> (In Persian)
- Nietzsche, F. (1998). *Philosophy in the Tragic Age of the Greeks*, Translated, with Introduction by M. Cowan, Regency Publishing, Inc.
- Otto, R. (1957). *Mysticism East and West*, Meridian Books. Regnery Publishing, Inc.
- Plato. (2008). *The Symposium*, Trans. M. C. Howatson, Cambridge University Press.
- Priest, G. (2008). *Dialetheism*, Stanford Interment Encyclopedia of Philosophy.
- Qasemzadeh, Z. & Mousavi Azam, M. (2021). Attention in Simone Weil's Thought, *Philosophy of Religion Research*, 19(1), 1-28. (in Persian)
- Russell, B. (2010). *Mysticism and Logic*, Trans. N. Daryabandari, 4th edition, Nahid Publications. (in Persian)
- Springsted, E. & Diogens, A. (1994). *Spirit, Nature, and Community: Issues in the Thought of Simone Weil*. SUNY Press.
- Stace, W. (2018). *Mysticism and Philosophy*, Trans. B. Khorramshahi, 9th edition, Soroush Publications. (In Persian)
- Weil, S (2003). *Gravity and Grace*, Trans. A. Wills, Putnam.

- Weil, S. (1951). *Waiting for God*, Trans. E. Crawford. Putnam.
- Weil, S. (1956). *The Notebooks of Simone Weil*. Trans. A. Wills. 2 vols. Putnam.
- Weil, S. (1968). *On Science, Necessity, and the Love of God*. Trans. R. Rees. Oxford University Press.
- Weil, S. (1970). *First and Last Notebooks*, Trans. R. Rees, Oxford University Press.
- Weil, S. (2002). *Lectures on Philosophy*, Trans. H. Prince, Cambridge University Press.
- Weil, S. (2003). *Letter to a Priest*. Trans. F. Rasekhi, 1st edition published by Neghah-e Moaser. (In Persian)

